

CONJUNTURA I DESESTABILITZACIO DEL MERCAT: UN CAS DE L'IMPACTE DEL CORS EN EL COMERÇ MALLORQUI DEL SEGLE XVII

ANDREU BIBILONI*

Aquest treball intenta destacar la importància conjuntural que les captures corsàries conduïdes a l'illa poden tenir sobre el comerç convencional i, especialment, sobre el mercat interior. Altre tema és l'entrada de capitals procedents de les preses venudes fora de l'illa. Les comparacions establides, excepcionals a la presa que es presenta i en cap moment extrapolables a la resta d'anys, prenen com a referència les dades aconseguïdes per 23 anys: 1635-36, 1656-57, 1660-61, 1672-73, 1676-77, 1678-79, 1680-81, 1683-84, 1684-85, 1687-91, 1697-1704, 1707-08, 1715-16 i 1717-18 [A. Bibiloni (1995), *El comerç exterior de Mallorca. Homes, mercats i productes d'intercanvi, 1650-1720*, Palma]. Al respecte s'han de tenir en compte dues consideracions. Primera: l'eliminació d'algun d'aquests anys en l'anàlisi (especialment 1635-36 i 1656-57) es deu a la manca de dades sobre la valoració de les importacions. Segona: en tots els casos el valor total de les importacions no inclou els cereals.

Entre mitjans de setembre del 1676 i mitjans de setembre del 1677 arriben al port de la Ciutat de Mallorca un total de 111 embarcacions amb una càrrega estimada en unes 166.000 lliures mallorquines.¹ Durant el mateix període es registra el manifest d'altres onze vaixells en concepte de presa.² Els deu primers aporten una càrrega total valorada en quasi 24.000 lliures (Taula 1). Es una quantitat respectable. De fet, representa poc més del 14% del valor de les importacions. La onzena embarcació, però, romp totes les mitges i dispara els termes de comparació. A 12 de setembre del 1677 el comte de Montenegro presenta, davant els administradors del Victigal de Mar, la relació de mercaderies de la nau *Jerusalem* que, procedent d'Esmima, fou apresada per la companyia de cors en la que es troba integrat³

* Universidad de Sevilla

¹ La balança comercial i el moviment portuari de Mallorca pel període 1661-1718 es troben reproduïts en valors mitjos anuals a A. BIBILONI: *El comerç exterior...*, 195 i 197. Les dades puntuals de cada any es poden trobar a A. BIBILONI: (1994), *Els fluxes del comerç exterior de Mallorca, 1650-1720* (inèdit), 14 i 430 (per a la balança comercial amb cada un dels mercats/ports vegi's 431-465).

² Les 160 preses de les que es declara manifest al Victigal de Mar en el període 1657-1718 es troben relacionades a A. BIBILONI: *Els fluxes...*, 28-35.

³ ARM, AH, 1370, ff. 118-119. Aquesta presa es transcriu a J. CIRERA: "Escuadra de Mallorca en corso en el siglo XVII", *BSAL*, XXVIII, 1942, 373-374 i a G. LOPEZ NADAL: *El corsarisme mallorquí a la Mediterrània Occidental 1652-1698: un comerç forçat*, Palma, 1986, 546-548. Ni aquestes dues transcripcions ni la del Victigal de Mar coincideixen entre sí. També es tracta a P. MONTANER i A. LESENNE: "Nobleza, comercio y corso. Los 'Negocis per mar' de los Sureda", *Mayurqa*, 19, 1979-1980, 233-244 i a G. LOPEZ NADAL: "Competències entre el Consell d'Aragó i el Consell de Guerra pels judicis de les captures de cors a Mallorca. El cas de la presa 'la Nueva Hierusalem' (1677-1687)", *Fontes Rerum Balearium*, III, 1979-1980, 203-226.

La composició de la càrrega (Taula 2), en termes de volum i valoració, permet parlar d'un dels més grans botins aconseguits pels depredadors insulars de l'època.⁴ La relació de mercaderies es pot resumir en quatre grans blocs: primer, pot ser sigui el més espectacular i s'identifica amb unes 97 tones de fibres tèxtils (64% del valor total), entre les que es troben més de 2000 quintars de cotó, uns 223 quintars de seda de diferents sorts, 135 quintars de llana de camell i 20 quintars de pel de cabra; segon, amb un 16% del valor es troben unes 25300 unitats de cuiram entre les que tenen un lloc privilegiat els més de 12800 cordovans blancs i els 8700 cuirs adobats, molt distants dels cuirs de brúfol i vaca en pel, els cordovans i vaquetes vermelles i les badanes; tercer, el format exclusivament per cinc varietats de teles (mocaials, ximellots, indians, demites i escamites) on predominen les de cotó i que, en nombre proper a les 11700 peces representen al voltant d'un 13% de la valoració; i quart, el format per mercaderies diverses de menor repercussió com cera, adrogues, catifes, estoracs, senet, almesc, boix i teles diverses.⁵

La incidència d'aquesta presa sobre el comerç mallorquí en general i pel mercat interior en particular és espectacular. Valen algunes comparacions:

a) respecte a la valoració les 135.354 lliures mallorquines registrades pel Victigal de Mar signifiquen: que aquesta sola presa equival al 81% de les importacions de l'any 1676-1677 conduïdes pels 111 vaixells; significa el 85% del valor de les preses del 1676-1677 declarades a la Ciutat de Mallorca; equival al 68% de les importacions mitges anuals del període 1661-1718; i supera el valor de les importacions totals d'anys com 1683-1684, 1689-1690 i 1690-1691.

b) respecte a les mercaderies dels tres primers blocs esmentats es poden extreure les conclusions següents:

- en quan a les teles: les 11.692 peces atrobades a l'interior de la *Jerusalem* superen en quasi un 30% la importació mitja anual dels 23 anys dels que es tenen xifres en el període 1636-1718⁶; només quatre d'aquests 23 anys superen les dades de la presa: 1698-1699, 1702-1703, 1715-1716 i 1717-1718; i, a hores d'ara, no es coneix que Mallorca hagi rebut, tant pel comerç de pau com de guerra, altra remesa parecuda de teles de cotó anomenades demites (7862 peces). La més important de la que es té constància és del 1697-1698 amb 1710 peces.⁷

⁴ La càrrega de la *Jerusalem* és exemple del *grande commerce* desenvolupat per França amb el Llevant mediterrani. Al respecte vegi's P. MASSON: *Histoire du commerce français dans le Levant au XVIIe siècle*, París, 1896; F. CHARLES-ROUX: *Les Echelles de Syrie et de Palestine au XVIIIe siècle*, París, 1928; N. G. SVORONOS: *Le commerce de Salonique au XVIIIe siècle*, París, 1956; R. PARIS: *Histoire du commerce de Marseille, t. V. De 1660 à 1789. Le Levant*, París, 1957; M. MORINEAU: "Flottes de commerce et trafic français en Méditerranée au XVIIe siècle (jusqu'en 1669)", *XVIIe siècle*, 86-87, 1970, 135-171; M. MORINEAU: "Naissance d'une domination. Marchands européens, et marchands et marchés du Levant aux XVIIIe et XIXe siècles", *Commerce de gros, commerce de détail dans les pays méditerranéens (XVIe-XIXe siècles)*, Niça, 1976, 145-184 i K. FUKASAWA: *Toilerie et commerce du Levant d'Alep à Marseille*, París, 1987. Pel cas català: E. MARTIN CORRALES: *El comercio de Cataluña con el Mediterráneo musulmán (1680-1830)*, tesi doctoral inèdita, Barcelona, 1993.

⁵ La més important d'aquestes darreres mercaderies és la cera, tant pel volum com la valoració, i tot i que supera la importació convencional de la majoria dels anys, durant tota l'època constitueix un producte molt apreciat a l'illa i d'una notable regularitat entre les importacions. A. BIBILONI: *Els fluxes...*, 247.

⁶ Aquest tipus de tràfic s'analitza a E. MARTIN CORRALES: "La importación de telas de algodón levantino y los inicios del estampado en Cataluña", *Revista de Historia Industrial*, 6, 1994, 47-73.

⁷ Pel seu volum de la presa, l'arribada de demites, escamites i indians signifiquen una fita de primer ordre atès que són aquestes teles de cotó, entre altres, les que durant la dècada dels anys vuitanta i fins el 1716 es consoliden com hegemòniques en les importacions de Mallorca. A. BIBILONI: *El comerç exterior...*

- en quan al cuiram: les 25.291 unitats de diferents varietats i grau d'elaboració de cuiros i pells superen en més de tres vegades la importació del mateix any 1676-1677. També superen en 37 vegades la importació mitja anual del període 1657-1718 i només s'hi aproxima el 1715-1716 quan es desembarquen uns 24.000 cuiros i pells. La resta d'any oscil·la entre un 11% i la meitat que la càrrega de la *Jerusalem*.

- en quan a les fibres tèxtils: entre 1657 i 1718 no hi ha cap any que ofereixi una importació anual semblant al volum de les matèries primeres tèxtils relacionades a la presa. La llana de camell tan sols apareix un cop quan el 1715-1716 es descarreguen 5'15 quintars i la importació més voluminosa de seda és de 36 quintars del 1672-1673. En el cas del cotó la mitja anual de tot el període és d'uns 86 quintars, part dels quals es reexporta, mentre la dada més quantiosa és del 1715-1716 amb uns 567 quintars, menys d'un terç del que aporta la *Jerusalem*.

Les conseqüències de remeses d'aquesta magnitud són bàsicament quatre: la saturació del mercat que, en el cas específic del cotó es manifesta en la necessitat de reexportar.⁸ una reacció dels importadors que restringeixen la demanda; l'aparició de fortes oscil·lacions interanuals en el volum dels productes desembarcats; i l'existència d'una via d'acumulació de capital, conjunturalment, espectacular.

145-164. Pel cas català vegi's J. FONTANA: "Sobre el comerç exterior de Barcelona en la segunda mitad del siglo XVII. Notas para la interpretación de la coyuntura catalana", *Estudios de Historia Moderna*, V, 1955, 210.

⁸ El 1676-1677 Mallorca rep 4 bales de cotó a través del comerç convencional (uns 9'6 quintars) mentre via corsària entren altres 2014'12 quintars. En el mateix període l'illa reexporta 15'72 quintars i 36 bales de cotó (poc més de 100 quintars, en total). De l'any següent (1677-1678) no es disposa de dades, però el 1678-1679, quan no entra cap remesa de cotó de cap procedència, Mallorca reexporta 52,35 quintars, 177 bales i 3 botes (uns 478 quintars) equivalents al 23'7% del cotó aportat per la *Jerusalem*. A. BIBILONI: *Els fluxes...*, 254.

**Taula 1. Preses que declaren manifest al port de Mallorca:
1676-1677.**

Data	Apresador	valoració en lliures
07-11-1676	naus dels corsaris	5440
12-01-1677	P ^o Joan Sastre	1830
23-02-1677	P ^o Pere Antich	315
01-05-1677	P ^o Pere Antich	7407
01-05-1677	P ^o Pere Antich	1942
03-06-1677	P ^o Josep Pujol	2001
17-07-1677	-	1640
21-07-1677	P ^o Joan Sastre	1320
21-07-1677	patatxos Sant Josep i Sant Andreu	1232
04-09-1677	P ^o Agustí Duran	700
12-09-1677	corsaris de Mallorca	135354
TOTAL		159181

Font: Elaboració personal. ARM, AH, 1370.

Taula 2. Manifest de la Jerusalem: 12-09-1677.

Producte	quantitat		Valoració en lliures(1)	Valoració en lliures(2)
cotó filat	173205	lliures	?	25980,750
cotó fluix	28207	lliures	?	1410,350
seda de 1ª sort	13573	lliures	?	23077,500
seda de 2ª sort	2824	lliures	?	3953,600
seda de 3ª sort	4997	lliures	?	3595,500
seda de Messina	972	lliures	?	2579,800
pel de cabra	2005	lliures	?	802,000
llana de camell	13519	lliures	?	3379,000
calces seda home	867	parells	?	1105,425
calces seda nin	210	parells	?	148,750
bocaials	842	peces	?	4210,000
ximellots	448	peces	?	3584,000
demites	7862	peces	?	5963,900
escamites	657	peces	?	incloses a demits
indianes	1883	peces	?	1883,000
tela de matalàs	252	canes	?	226,000
vànoves d'indiana	8	unitats	?	32,000
catifes petites	120		?	360,000
catifes grans	1		?	no apareix
tapits de seda	30		?	210,000
cordovans vermells	324	pellis	?	162,500
vaquetes vermelles	25	pellis	?	62,500
cuiros adobats	8700		?	8700,000
cordovans blancs	1070	dotzenes	?	5350,000
badanes	160	dotzenes	?	120,000
cuiros brúfols en pel	710		?	3675,000
cuiros de vaca en pel	772		?	1560,000
cera groga	42462	lliures	?	12030,900
estoracs	176	lliures	?	73,200
senet	367	lliures	?	72,600
adrogues	946	lliures	?	66,216
cavial	28312	lliures	?	1415,600
almesc	800	vaxigas	?	1332,000
fusta de box	31333	lliures	?	313,329
nau	no apareix		no apareix	3000,000
TOTAL			135.354	120435,420

Font: Elaboració personal. Per producte, quantitat i valoració (1): ARM, AH, 1370, ff. 118-119; per la valoració (2): G. López Nadal, *El corsarisme...*, pp. 546-548. J. Cirera, "Escuadra de Mallorca...", p. 374 afegeix 3300 peces de vuit atrobades a la nau i 876 lliures 6 sous i 4 pel valor dels esclaus.

RESUM

De les diferents formes que adquireix el comerç en temps de guerra el cors esdevé una manifestació de primer ordre. L'alteració de les rutes i dels habituals titulars del transport afavoreix que els comerciants mallorquins accedeixin directament a uns productes que en època de pau aconseguen per mediació de tercers. La conducció de les captures a l'illa pot provocar, en funció de la seva magnitud, la saturació del mercat, una reacció dels importadors que restringeixen la demanda, l'aparició de fortes oscil·lacions interanuals en el volum dels productes desembarcats i l'existència d'una via d'acumulació de capital, conjunturalment, espectacular.

ABSTRACT

Of the different ways that the commerce acquires in war time the privateering becomes and organization of first order. The route and regular transport company change favours that the some majorican traders enter directly products that in the peace time obtain with the help of intermediaries. The transport of captured products to the island can cause, according to their amount, the flood of the market, a reaction of importers who limit the demand, the appearance of strong interannual fluctuations in the amount of unload products and the existence of a way to stock capital, relatingly, spectacular.